

Imperium

CHRISTIAN KRACHT

Imperium

Översättning Anna Bengtsson

ERSATZ

Till Hope

© 2012 Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln

© 2013 Ersatz, Stockholm

Originalets titel Imperium

Översättning från tyska Anna Bengtsson

Redaktör Joakim Sundström

Korrekturläsare Ola Wallin

Omslag Håkan Liljemärker

Grafisk form & sättning Ola Wallin

Tryck Spindulys, Litauen 2013

ISBN 978-91-87219-61-0

Översättningen är gjord med finansiellt stöd av

prohelvetia

www.ersatz.se

Grave et religieux il reprend sa calme attitude:
il demeure – symbole qui grandit – et, penché sur
l'apparence du Monde, sent vaguement en lui,
résorbées, les générations humaines qui passent.

– ANDRÉ GIDE

Naked people have little or no influence on society.

– MARK TWAIN

FÖRSTA DELEN

I.

Under de långa vita molnen, under den praktfulla solen, under det ljusa firmamentet, där hördes först ett långdraget tutande, sedan kallade skeppsklockans gälla klang till lunch, och en malaysisk boy gick på tysta, mjuka fötter längs övre däck för att med en försiktig klapp på axeln väcka de passagerare som direkt efter den rikliga frukosten hade somnat om. Norddeutscher Lloyd, Gud förbanne det, sörjde varje morgon, ifall man reste i första klass, för härliga alfonsomangor från Ceylon, uppskurna på längden och konstfullt arrangerade av skickliga kinesiska kockar med långa flätor, liksom för stekta ägg med späck, starkt marinerade kycklingbröst, räkor, aromatiskt ris och en kraftig engelsk porter. Särskilt förtäringen av det senare gjorde att de återvändande odlarna, som – klädda i sitt skrås vita flanell – hade lagt sig för att dåsa snarare än anständigt sova i vilstolarna på Prinz Waldemars övre däck, erbjöd en alltigenom slyngelaktig, nästan liderlig anblick. Knapparna i deras öppna byxsprund hängde löst i trådarna, deras västar var fläckiga av gul currysås. Det var helt enkelt outhärdligt. Bleka, rufsiga, vulgära tyskar, som till sitt yttre påminde om jordsvin, låg där och vaknade långsamt ur sin matsmältningssömn, tyskar som nått sitt inflytandes världszenit.

Detta eller något ditåt tänkte den unge August Engel-

hardt medan han lade de tunna benen i kors, borstade bort en imaginär smula från sin dräkt med handryggen och bistert blickade ut över relingen på det oljiga, blanka havet. Fregattfåglar ledsagade skeppet på höger och vänster sida, han hade aldrig varit längre bort från land än hundra sjömil. De dök upp och sedan ner, dessa stora, svalstjärtlignande jägare, vars fulländade flyglek och kuriösa jaktmanövrer beundrades av alla söderhavsresenärer. Även Engelhardt intresserade sig livligt för Pacificens fåglar, särskilt för korimakon anthornis melanura, tidigare, som pojke, hade han ägnat timmar åt att i folianterna undersöka dem och deras härligt överdådiga fjäderdräkter som skimrade i hans barnsliga fantasi glödande sol, stryka med de små fingrarna över deras näbbar, över deras brokiga fjädrar. Men i denna stund, då Engelhardt faktiskt färdades under deras vingslag, hade han inga ögon för dem mer, bara för de tjocka odlarna, som – sedan länge bärare av obehandlad, tertiär syfilis – nu återvände till sina plantager och hade somnat över de torra och sövande artiklarna i *Der Tropenpflanzer* och *Deutsche Kolonialzeitung* och för ögonblicket drömde smackande om barbröstade, mörkbruna negerflickor.

Ordet *odlare* var inte helt träffande, ty detta begrepp förutsatte värdighet, ett upplyst umgänge med naturen och växternas sublimes mysterier, nej, man måste i egentlig mening tala om *förvaltare*, för det var exakt vad de var, förvaltare av det förmenta framsteget, dessa filistrar med sina mustascher, ansade enligt modet i Berlin

och München för tre år sedan, under rödsprängda näsvingar vilka darrade häftigt vid varje utandning, och de därunder belägna skälvande, slappa läpparna vid vilka små salivblåsor hängde, som skulle dessa, om de bara kunde befria sig från sitt labiala klibbtillstånd, ge sig iväg i luften av sig själva likt lekande barns svävande såpbubblor.

Odlarna å sin sida kikade ut under sänkta ögonlock och såg ett darrande, knappt tjugofem år gammalt nervknippe sitta där, lite avsides, med en salamanders melankoliska ögon, tunn, bräcklig, långhårig, klädd i en äggskaletsfärgad, formlös dräkt, med ett långt skägg som oroligt svepte över den kraglösa tunikan, och man frågade sig kort och gott hur det var fatt med denne man som var och varannan frukost, ja, även på luncherna, satt i ett hörn av andraklassalongen, ensam vid ett bord framför ett glas saft och omsorgsfullt skar upp en halv tropisk frukt, sedan öppnade en pappask och till dessert rörde ut ett brunt, pudrigt stoft som av allt att döma bestod av pulvriserad jord i ett glas vatten. Och till råga på allt åt han denna jordpudding! Som exalterad! Högst sannolikt en predikant, uppenbart anemisk, livsoduglig. Men i grund och botten ointressant. Och framförallt gagnlös att fundera vidare på. I tankarna gav man honom ett år i Pacificen, skakade på huvudet, slöt springan mellan ögonlocken, mumlade något obegripligt och somnade om.

De ljudliga, knarrande snarkningarna ledsagade det tyska skeppet förbi de amerikanska Filippinerna, genom

Luzonsundet (man anlöpte inte Manilla, då det rådde osäkerhet om huruvida kriget som blossat upp i kolonin skulle ta en gynnsam vändning), genom det nederländsk-indiska territoriets närmast oändliga farvatten och slutligen in i själva protektoratet.

Nej, vad han avskydde dem. Nej, nej och återigen nej. Engelhardt slog upp Schlickeysens standardverk *Frukt och bröd*, stängde och slog upp igen, försökte förgäves läsa några rader och gjorde med en blyertsstump som han alltid bar med sig i fickan några marginalanteckningar som han själv, knappt hade han skrivit dem, inte längre kunde tyda.

Skeppet stävade lugnt fram under den molnfria himlen. En gång såg Engelhardt ett stim delfiner i fjärran, men knappt hade han lånat en kikare av sjökaptenen så hade de åter dykt ner i havets outgrundliga djup. Snart nådde man den vackra lilla ön Palau, överlämnade postsäckarna och avgick igen. Vid nästa korta stopp, i Yap, närmade sig försiktigt några landstigningskanoter det stora skeppet, grishalvor och jamsrötter bjöds ut till försäljning, men varken passagerare eller besättning visade minsta intresse för de erbjudna varorna, vid giren grep virveln från propellern tag i en kanot och tryckte den mot skrovet. Öbon räddade sig genom att hoppa i havet, men kanoten brast itu, och matvarorna, som nyss lyfts upp mot himlen av bruna händer, guppade nu i det skummande vattnet, och Engelhardt, som krampaktigt höll Schlickeysens bok i ena handen, lutade sig långt ut över relingen, tittade ner och rös vid anblicken av en

grishalva som först flöt med blodiga senor hängande från sidan och sedan långsamt sjönk i oceanens indigo-blå djup.

Prinz Waldemar var en stadig, modern ångare på tre tusen ton som avgick från Hongkong och var tolfte vecka genomkorsade Stilla havet i riktning mot Sidney, och då även anlöpte det tyska protektoratet vid namn Nya Pommern, där fanns Gasellhalvön, den nya huvudstaden Herbertshöhe belägen i Blanchebukten (och en av dess båda ankoringsplatser), vars väl farbara bäcken i optimistisk anda betecknades som hamn.

Herbertshöhe var inte Singapore, orten bestod väsentligen av de där två träbryggorna, ett par korsande breda alléer, vid vilka faktorierna Forsayth, HERNSEIM & CO och Burns Philp hade uppförts, mer eller mindre impo-santa att se, beroende på betraktelsesätt. Sedan fanns det ytterligare en större byggnad tillhörande Jaluitbolaget som handlade med guano i Yap och på Palau, en polisstation, en kyrka och dess ytterst pittoreska kyrkogård, Hotel FÜRST BISMARCK, det konkurrerande Hotel DEUTSCHER HOF, ett hamnmästarhus, två eller tre tavernor, ett Chinatown ej värt namnet, en tysk klubb, en liten klinik under nogsam uppsikt av doktorerna Wind och Hagen samt guvernörsresidenset, beläget lätt upphöjt över staden på en kulle täckt av grönt gräs som lyste överkligt på eftermiddagen. Men det var en strävsam, tysk, städad stad, och om man tillade *håla* så var det bara för att retas, eller när det spöregnade så att sikten upphörde trettio fot framför näsan.

Efter regnskurarna mitt på dagen visade sig solen alltid punktligt klockan tre, och härligt färgsprakande fåglar stoltserade runt i det höga grässets klärobskyr och putsade den droppande fjäderdräkten. Sedan tumlade kanakbarnen runt i pölarna i allén under de höga kokospalmerna, barfota, nakna, somliga i korta, slitna byxor (som bestod mer av håll än av tyg), på huvudena ulligt, av en naturens lustiga nyck blont hår. De kallade Herbertshöhe *Kokopo*, vilket lät mycket bättre och framförallt var skönare att säga.

De tyska protektoraten i Stilla havet, detta var experterna eniga om, var i motsats till hans majestät kejsar Vilhelm den andres afrikanska besittningar allihop fullständigt överflödiga. Avkastningen från kopra, guano och pärlemo räckte inte tillnärmelsevis för att försörja ett så stort rike, utspritt i Stilla havets oändlighet. Långt borta i Berlin talade man emellertid om öarna som en räcka kostbara, lysande pärlor. Den pacifiska kolonin hade en mängd förkämpar och motståndare, för det mesta var det dock unga socialdemokrater som ljudligast ifrågasatte söderhavsbesittningens relevans.

Nåväl, vid denna tid infaller den här krönikan, och vill man berätta den måste man även behålla framtiden i sikte, för denna skildring utspelar sig alldeles i början av nittonhundratalet, vilket ju under knappt halva sitt förlopp såg ut som om det skulle bli tyskarnas århundrade, det århundrade då Tyskland skulle inta sin rättmätiga heders- och ordförandeplats vid världens runda bord, och det återigen verkligen föreföll så ur detta bara

några människoår gamla sekels perspektiv. Nu skall alltså ställföreträdande berättas historien om endast en tysk, en romantiker, vilken som så många av hans sort var en oförlöst konstnär, och ifall parallell till en senare tysk romantiker och vegetarian, som kanske helst borde ha stannat vid sitt staffli, ibland tränger sig på i medvetandet, så är det alldeles avsiktligt och följaktligen, förlåt, *in nuce* även koherent. För ögonblicket är den senare bara en finmig, udda pojke som ådrar sig många faderliga örfilar. Men vänta bara: han växer, han växer.

Ombord på Prinz Waldemar befann sig alltså den unge August Engelhardt från Nürnberg, skäggbärare, vegetarian, nudist. För inte länge sedan hade han publicerat en bok i Tyskland med den svärmiska titeln *En sorgfri framtid*, nu reste han till Nya Pommern för att köpa land till en kokosplantage, exakt hur mycket och var, det visste han ännu inte. Han skulle bli odlare, men inte av profithunger, utan av djupt känd tro på att han tack vare sin stora idé för alltid skulle kunna förändra världen, som tycktes honom fientlig, dum och hemsk.

Engelhardt hade, sedan han genom en elimineringsprocess funnit alla andra födoämnen orena, stött på kokospalmens frukt. Detta var obestridligt; cocos nucifera, det hade Engelhardt insett, var den omtalade skapelsens krona, den var världsträdet Yggdrasils frukt. Den växte högst upp i palmens topp, vänd mot solen och den gode Herren Gud; den skänkte oss vatten, mjölk, kokosfett och näringsrikt fruktkött; unik i naturen gav den människorna ämnet selen; av dess fibrer vävde man

mattor, tak och linor; av dess kärna producerade man olja för att jaga bort mörkret och vårda huden; det urgröpta, tomma nötskalet tillhandahöll rentav ett utmärkt kärl av vilket man kunde framställa skålar, skedar, krus, ja, till och med knappar; vid eldning var slutligen det tomma skalet inte bara vida överlägset all vanlig ved, utan tack vare sin rök också ett utmärkt hjälpmedel för att hålla myggor och flugor på avstånd, kort sagt, kokosnöten var fullkomlig. Den som livnärde sig uteslutande av den skulle bli gudalik, skulle bli odödlig. August Engelhardts innersta önskan, ja, hans bestämmelse, var att skapa en koloni för kokovorer, han såg sig som profet tillika missionär. Av detta skäl åkte han till Söderhavet, som redan hade lockat oändligt många drömmare med paradiset's sirensång.

Prinz Waldemar höll under bolmande skorsten snörät kurs mot Herbertshöhe. Och medan stora baljor med matrester två gånger om dagen tippades i havet från akterdäck drog Kaiser-Wilhelmslands mörka kust förbi i söder, Finisterrebergen, som de hemlighetsfullt kallades på Engelhardts karta, och de outforskade, farofyllda länderna där bakom, ännu aldrig beträdda av tysk fot. Där växte ett hundra tusen kokospalmer. Engelhardt hade inte alls varit förberedd på den nästan smärtsamma skönheten hos detta sydliga hav; solstrålar skar i lysande pelare genom molnen, om kvällarna sänkte sig en mild frid över kusterna och bergskedjorna radade upp sig i det oändliga bakom varandra i det sockrigt violetta skymningsljuset.

En herre i tropikkostym och pincené närmade sig, en man som, trots sin fyllighet, inte tycktes riktigt lika förslappad som sina kolleger, och Engelhardt greps ögonblickligen av den nästan sjukliga blygsel som alltid tog honom i besittning när han stötte på människor som var absolut säkra på sig själva och på riktigheten i sin existens och sina handlingar. Om han visste vad länstolen kallades, på vilken Engelhardt och de andra passagerarna fördrev eftermiddagarna² undrade mannen. Engelhardt svarade nej och sänkte huvudet för att visa att han ville fördjupa sig i Schlickeysen igen, men odlaren, som med en minimal bugning presenterade sig som Hartmut Otto, tog nu ett steg närmare som om han hade en ytterst viktig hemlighet att rapportera. Däckstolen kallades på grund av sina framtill utfällbara benstöd av trä, Engelhardt ombads hålla i sig, *bombay fornicator*.

Engelhardt förstod inte riktigt, dessutom fann han skämt av erotisk natur suspekta, då han ansåg att sexualakten var något fullständigt naturligt, helt och hållet gudagivet, som på intet vis inbegrep någon hämmad, missuppfattad manstukt. Han underlät emellertid att säga detta, utan såg en aning rådlöst och prövande på odlaren. Nu var det herr Ottos uppgift att så att säga retirera och med en snabb serie handrörelser redogöra för sina affärer i det tyska protektoratet. Vi glömmer det där, sade han, satte sig beslutsamt på länstolens nedre del och lossade på skjortkragen som blivit lite blöt av luftfuktighet och transpiration. Han var, berättade han medan han erfaret tvinnade ändarna på sin mustasch i

riktning mot himlen, på jakt efter Paradisaeidae, paradisfåglar, vars fjädrar nuförtiden, som alla visste, betingade a-s-t-r-o-nomiska priser i Nya världens salonger, från New York till Buenos Aires. Om fåglarna i gengäld måste mista livet, ville Engelhardt nu veta, ty då Otto hade gjort det bekvämt för sig såg han inte längre någon möjlighet att företa några undvikande manövrer i riktning mot sin bok. I idealfallet, nota bene, rycktes fjädrarna direkt ur det livslevande djuret – visst, det fanns handlare som helt enkelt lät plocka upp de prydnader som fallit ner på djungelmarken från de fullvuxna paradisfåglarnas bakdel, men han, Otto, hade inget till övers för sådana metoder. Tvärtom måste dessa fjädrar, så att säga som kvalitetssigill, uppvisa blodspår i änden av pennan, annars köpte han dem inte. Engelhardt grimaserade och kände sig lätt illa till mods. Då ljud middagsklockan, och Otto rörde mjukt och eftertryckligt vid hans arm, nu måste Engelhardt vänligen aväta en måltid med honom, det vore en ära.

Hartmut Otto var en i ursprunglig bemärkelse moralisk människa, även om hans etikett hade formats under det gångna århundradet, och han kunde uppbringa föga förståelse för den gryende nya tiden, vars protagonist August Engelhardt var. Visst, paradisfågeljägaren hade läst progressiva vetenskapsmän som Alfred Russel Wallace till exempel, Lamarck, Darwin, och detta genomgående med en viss akribi, just vad gällde deras taxonomiska arbeten, men han saknade inte bara tro på moderniteten som kumulativ process, utan förmådde

heller inte känna igen och acceptera radikala själar (som Wallace och Darwin till exempel hade varit) om han träffade en själv, som nu, på en skeppsresa, redan Engelhardts vegetarianism var anatema nog för Otto.

Engelhardt lät sig motvilligt föras till bords i förstaklassalongen. Där blev han på en vink från Otto till den malaysiske stewarden, tvärtemot sina dagliga matvanor i övrigt – man satt på tunga, nygotiska stolar vars ryggstöd var stoppade med hästhår och lät blicken vila på guldinramade reproduktioner av nederländska mästare – serverad en tallrik med ångande nudlar och en fläskkotlett samt rikligt med brun sky. Engelhardt såg med ohöjlt äckel på köttbiten som med blåiriserande kanter låg där framför honom på nudelbädden.

Otto, som i grund och botten var en godsint människa, tänkte att hans visavi säkert ångslades, då han som passagerare i andra klass inte visste hur han skulle kunna betala för den i hans ögon extravaganta måltiden, och han uppmanade denne att ta för sig av fläskkottletten, jo, jo, varsågod, han bjöd, varpå Engelhardt hövligt men med orubbligheten hos sitt samvete (och Schopenhauers, och Emersons) svarade nej tack, han var bekännande vegetarian i allmänhet och frukterian i synnerhet, och om han kanske kunde få be om en grön sallad i stället, icke inlagd, utan salt och peppar.

Fågelhandlaren hejdade sig, lade åter ner besticken som han hållit höjda över tallriken på höger och vänster sida, kluckade till, tryckte servetten mot överläpp och mustasch och brast sedan ut i ett gläfsande, bråkande, ja,

frustande gapskratt. Tårar kvällde ur hans ögon, först seglade servetten till golvet, sedan gick en tallrik i kras, och medan Otto gång på gång upprepade orden *sallad* och *frukterian*, blev han lilaröd i ansiktet som om han höll på att kvävas. Medan man flög upp från grannbordet för att med upprepade slag mot ryggen befria honom från den benbit som förmodades logera i hans trachea, satt August Engelhardt mittemot honom och tittade ner i golvet, maniskt vippande med sandalen som hängde från vänster vrist. En kinesisk kock kom utrusande från kabyn, alltjämt med en droppande slev i handen.

Två läger bildades som häftigt började strida, Engelhardt uppfattade tydligt några satser i tumultet, det gällde hans, Engelhardts, rätt att avböja kött, dessutom talade man om vildarna, ifall man nu, sade en av plantageägarna, överhuvudtaget fick beteckna dem som sådana. Eller hade det redan gått så långt att en tysk i protektoratet inte kunde skilja en kanak från en rhenländare? Men man skulle ju vara glad, menade motparten, att det fortfarande fanns växtprodukter på menyn, då man i stora delar av vårt glada örike för länge sedan hade återgått till antropofagi, sedan man lagt ner stor möda på att med hjälp av drakoniska straff vänja vildarna av med detta. *Åh, dumheter! Inte den gamla visan!* kom det från andra lägret. Jo, jo, för bara fyra månader sedan hade man ätit upp en präst, där borta hos Steylers missionssystrar på Tumleo. De kroppsdelar av gudsmannen som inte genast ätits upp hade man saltat in, skeppat uppför kusten och sålt i nederländska Ostindien.

Engelhardts skamkänslor hotade att övermanna honom, han blev blek, sedan röd och gjorde sig beredd att lämna denna vanhedrande salong. Han slätade ut servetten framför sig på bordet och tackade Hartmut Otto tyst, nästan ohörbart, utan ett spår av ironi. Fasthållen i den tunna överarmen av en plantageägare som ville hindra honom från att gå vred han sig loss med en tvär axelrörelse, genomkorsade rummet med några få steg och öppnade salongsdörren som ledde direkt ut på däck. Där hejdade han sig, upprörd, och strök med handryggen över pannan. Och medan han in- och åter utandades den fuktiga tropikluften, funderande på om han kanske ändå skulle hålla sig fast vid promenaddäckets vägg, en tanke som dock genast avfärdades som vek, övervåldigades han slutligen av en djup, djup ensamhet, långt outgrundligare än vad han någonsin känt hemma i Frankenland. Här hade han hamnat bland förskräckliga människor, bland hjärtlösa, råa barbarer.

Han sov dåligt den natten. Långt borta drog ett åskväder förbi, och det flackande skenet av blixtar i oordnad rytm sänkte gång på gång ångaren i ett kusligt snövitt sken. Medan han vred och vände sig på de fuktiga lakanen och under halvvakna skräcksekunder egendomligt nog såg Englands konturer kastade i taket av avlägsna blixtar, drömde han, när han äntligen föll i djupare sömn – ovädret var nu bara ett dovt muller i fjärran – om ett kultiskt tempel under en matt lysande kvällssol på en strand vid ett vindstilla Östersjön, upplyst av vikingafacklor nedstuckna i sanden. En begravning ägde

rum där, orubbliga nordmän stod vakande vid templet. Barn, vars blonda hår flätats till kransar, lekte tyst med benflöjter vid deras fötter. Flotten på vilken den döde låg stöttes ut i havet i det sista kvällsljuset, en titan antände bålet stående i vatten upp till höfterna, sedan gled den, småningom uppflammande, långsamt och svårmodigt norrut mot Hyperborea.

Tidigt nästa morgon åkte ångaren in i Blanchebukten under bländande solsken, glad kapellmusik och högt tutande sirener, och Engelhardt stod lätt derangerad vid relingen med den gångna nattens underligt kusliga dröm, vars innehåll blev allt oklarare ju närmare land han kom, kvardröjande i knotorna. Han anade väl att de båda skeppen, den moderna ångaren och den hedniska begravningsflotten, var sammanvävda till mening och betydelse, den här morgonen var han dock partout inte på humör att dra några slutsatser av den där drömmen om sin egen avresa från hemlandet, som visserligen inte hade skett hastigt, men mycket genant, med brutalt preussiskt polisvåld. Nåväl, tänkte han, dö skulle han inte vid dessa gröna bräddar.

Med känslan av en inre, nästan kattlik beredskap att ta ett språng betraktade han upphetsat fastlandet som närmade sig. Här var det alltså, hans Sion. Här, i detta terra incognita skulle han bosätta sig, utifrån denna fläck på jordklotet skulle hans närvaro projiceras. Han gick upphetsat av och an, vände tvärt när han kom till akterdäck; där hade några herrar, som på nytt var berusade efter frukosten – den hemske fågelhandlaren Otto var

inte bland dem – höjt sina glas mot honom och munter ropat att han inte skulle ta illa upp, man ville vara vänner igen, när allt kom omkring måste man hålla ihop tyskar emellan i protektoratet, et cetera. Han ignorerade drumlarna och mätte den yppiga, vidsträckta kusten med blicken, spanande efter inbuktningar, oregelbundenheter, kullar.

Palmer höga som hus stack upp ur Nya Pommerns ångande bush. Blå rök steg från de skogklädda branterna, här och var fanns gläntor och i dessa kunde man urskilja enstaka gräshyddor. En makak skrek eländigt. En grå molnfront skymde kort solen och lämnade den sedan fri igen. Engelhardts fingrar trummade en, två otåliga marscher, återigen ljöd skeppssirenen. En vulkans endast till hälften skogklädda kägla gled in i synfältet. Med ens slog små röda droppar mot den vitmålad relingen, och han blev rädd. Det droppade blod från hans näsa, och han måste skynda ner under däck, treva sig nerför trappan in i stälkorridorens skymningsljus, lägga sig på rygg i kabinens koj med slutna, bultande ögonlock och mot ansiktet pressa ett lakan som långsamt färgades rött. Han hällde upp ett glas fruktsaft ur en kanna täckt av en servett och drack med giriga klunkar.

Under tiden hade hela Herbertshöhe infunnit sig, det var första veckan i september. Man stod på träbryggorna, nyryktade, rakade och ekiperade med nya kragar, i väntan på de inte längre helt nya tidningarna från Berlin, de bara för en kort stund iskylda ölflaskorna, som genast, knappt hade de första lårarna lastats av, korka-

des upp och räcktes runt, ett dussintal brev från hemlandet och naturligtvis nykomlingen, lyckoriddaren och äventyraren, den hemvändande odlaren, den ensamme forskaren, ornitologen och mineralogen, den utfattige adelsmannen som jagats bort från sina pantsatta ägor, virrhjärnan, det tyska kejsarrikets strand- och drivgods.

Engelhardt stod i sin kabin, närmare bestämt vid den allt tommare ångarens hyttventil och såg ut på Herbertshöhe genom de dubbla glasen. Näsblodet hade upphört lika plötsligt som det börjat. Han stod inte stadigt, lutade sig lite böjd mot kabinväggen, kinden snuddade mjukt vid gardinens gastyg, han omslöt sin blyertsstump med högerhandens fingrar i fickan på sin rock, solen sken med fruktansvärd kraft genom hyttventilen. När gardinens fina väv på nytt vidrörde honom började han gråta, det slet i honom, hans knän darade, det var som om allt kurage sugits ur knotorna på honom medelst en apparatur, och nu brast rustningen som förut bara hållits ihop av tapperhetens kitt.

II.

I Port Said, en halv evighet tidigare (i själva verket hade den bara pågått i några veckor), när man av misstag lastat av hans elva fraktlådor med de tolv hundra böckerna och han trodde att de försvunnit för gott, hade han gråtit den senaste gången, en, två nästan saltlösa tårar av förtvivlan och den dunkla förnimmelsen av att modet nu för första gången verkligen hade svikit honom. Sedan han gett upp sökandet efter hamnmästaren och använt tiden till att på posten lämna ett brev, ställt till en god vän i Frankfurt, vilket skrivits ännu på Medelhavet och vilket han lindat in i en linneduk för att skydda det mot fukt, drack han under halvannan timme osötat pepparmyntste på terrassen hos läkaren Simon, medan en stum nubier med en vit servett putsade glas i vilka kanalen skimrande bröts i det bländande ökenljuset.

Alla böcker av Thoreau, Tolstoj, Stirner, Lamarck, Hobbes, även Swedenborg, Blavatsky och teosoferna, allt var borta, allt puts väck. Ack, kanske var det bättre så, farväl alla onyttiga tankar, skeppade iväg någon annanstans. Men han var så fäst vid dem! Nedslagen begav han sig ånyo iväg mot piren och sitt skepp till Ceylon. Han fick infallet att han borde dela ut några piastrar bland hamnarbetarna, alltså grävde Engelhardt i sin rockficka och tilltalade en sjöman, vars härkomst (grek?)

portugis? mexikan? armenier?) på grund av en beklaglig, halvsidig ansiktsförflamning inte kunde avgöras endast på grundval av hans fysiologi. Han gav denne pengarna, hörde mannen smackande vika ihop sedlarna. Men, men, varsågod, effendi, där var ju hans böcker! Man bad om ursäkt och lastade utan omsvep ombord lårarna igen, det var ett missförstånd, man hade begått ett dumt fel och förmodat att Herbertshöhe låg åt ett annat håll, vid Tyska Östafrikas kust. Engelhardts brev till vännen, i vilket det var tal om *Europaförgiftning* och *Edens lustgård*, återfanns otillräckligt frankerat på den franska postens kontor i Port Said och kom också att bli liggande där för att slutligen helt glömmas bort. Det täcktes av damm och andra brev i en receptakel för sådana kuvert under ett bord, och efter många år, under vars lopp ett, två världskrig passerade, buntades och snörades de ihop till rejäla paket av en koptisk lump-handlare och fraktades på en åsnekärria till en eländig hydda vid gränsen av Sinaiöknen, vilket Engelhardt, vars skepp avgick mot Ceylon på kvällen med honom jämte hans boklårar, emellertid aldrig skulle få veta.

I Colombo fanns det två herrskapliga Grand Hotel – Galle Face, beläget på en stor *maidan*, och Mount Lavinia, byggt på en kulle strax utanför och söder om staden. Engelhardt, som i vanliga fall säkerligen hade styrt stegen mot ett anspråkslösare logi, hade vid närmare eftertanke beslutat att för en gångs skull unna sig något i Ceylon och klev upp i en riksha, sedan han gett en uniformerad boy ett stort antal annas, så att denne skulle ta

hand om placeringen och övervakningen av hans bagage som återigen måste lastas av skeppet och förvaras i hamnen. Han satte sig till rätta på den utomordentligt breda sittbänken och ville i lugn och ro låta sig köras till Galle Face Hotel. Men det gick så snabbt! Den korte gamle ceylonesens nakna fötter klatschade ljudligt och monotont mot gatan framför och under honom; Engelhardt undrade om riksha-wallah sprang så fort för att asfalten var het, eller om hastigheten så att säga motsvarade förväntan hos den genomsnittlige resenären som snabbt ville nå sitt mål. Han böjde sig ner för att röra vid den lille mannens axel och meddela honom att han inte alls behövde skynda sig så, men denne förstod honom inte och snabbade på sina steg ytterligare, varför mannen, till slut framme vid det stora hotellet, flämtande och svettdrypande föll ihop bredvid rikshan.

Den uniformerade portieren, en praktfull sikh med ståtligt vitt skägg, kom framspringande, överöste den stackars riksha-wallah med förebrående svordomar, tog under en mängd ursäkter Engelhardts handbagage, kastade ett mynt på gatan framför den flåsande åldringens fötter och bogserade in vår vän i den svala och grottluknande vestibulen, för att där med en rutinerad rörelse slå handflatan mot en liten ringklocka av silver som man hade fäst vid receptionsdisken för just detta ändamål.

Engelhardt sov länge och drömlöst i ett stort, vitt rum. En modern, vit fläkt surrade i taket ovanför honom; då och då väste en salamander sin gälla locksång någonstans i rummet och sträckte ut sin tunga i riktning

mot en mygga som den smygande närmat sig millimeter för millimeter. Framåt fyra på morgonen klapprade fönsterluckorna, det blåste upp och regnade i en hel timme. Engelhardt hörde dock ingenting av detta, han slumrade i djupt avspänt ryggläge på de nystärkta lakanen med händerna knäppta över bröstet. Hans långa hår, som före sänggåendet befriats från den praktiska snodden vilken på dagtid höll det samman i nacken, omgav mörkblont och böljande det vilande huvudet på den vita kudden, som om han vore Wagners sovande Jung Siegfried.

Så nästa dag, i kupén till det synnerligen makliga tåget till Kandy, på väg mot Ceylons gamla kungastad, hade han suttit mittemot en tamilsk gentleman, vars blåsvarta hud stod i sällsam kontrast till de snövita hårtussarna som stack ut ur öronen, som om man fäst ulliga blomkålsbuketter på höger och vänster sida om huvudet. Färden gick sovande långsamt genom skuggiga kokoslundar och smaragdfärgade risfält. Herren bar svart kostym och en hög vit krage som förlänade honom värdigheten hos en domare eller allmän åklagare. Engelhardt läste i en underhållande bok (Dickens), medan den ena tvärsvingen efter den andra övervanns utanför fönstret och sikten öppnade sig över mjukt sluttande tefält – te som växte i beträdbara fåror ur vilka brokigt klädda, mörkhyade kvinnor stack upp med skördekorger fyllda av gröna blad på ryggen.

Herren hade redan tilltalat honom med ett frågande tonfall, och Engelhardt, som höll fast den just lästa bok-

sidan mellan en fuktad tumme och pekfingret, bad honom hövligt upprepa frågan, då herrens anglosaxiska accent utmärktes av en så pass främmande melodi och tonalitet att Engelhardt utan problem skulle ha förstått en australier, rentav en Texasbo, men knappt alls denne ärevördige tamil. Medan eftermiddagens damm dansade på solstrålar genom det öppna tågfönstret talade de så gott det nu gick – man hade enats om att försiktigt och långsamt använda det idiom som var bådas lingua franca – om den helige herren Buddhas relikier och särskilt, för Engelhardt styrde snart konversationen dit, om kokosnöten.

Gentlemannen förklarade med mjuka gester att han som tamil visserligen var ålagd hinduismen, men enligt den heliga texten i Bhagavata Purana var Buddha en av Vishnus avatarer, den tjugofjärde för att vara exakt, och därför var han – och snabbt presenterade han sig, med ett handslag som Engelhardt upplevde som angenämt torrt och fast, som herr K.V. Govindarajan – på väg till Kandy för att bese Buddhas tand som där vördades i ett tempelskrin. Vad relikien beträffade rörde det sig om dens caninus, hörntanden i vänster överkäke. Govindarajan drog elegant upp ena läppen med toppen av sitt mörka ringfinger och demonstrerade åskådligt den nyss nämnda tandens läge; Engelhardt såg på den benvita tandraden som satt i ett kärnsunt, rosarött tandkött och rös av inre välbehag. Hans visavis enkla, långsamma och ändå patetiskt högstämde uttryck fyllde honom med en plötslig och häftig känsla av förtrolighet.

Snabbt sträckte han sig efter Govindarajans hand och frågade rakt på sak om denne var vegetarian. Jamen visst, kom svaret, han själv och hans familj livnärde sig sedan flera år tillbaka enbart på frukt. Engelhardt kunde knappt fatta den lyckliga slumpen i detta möte, mitt emot honom i kupén satt inte bara en själsfrände, utan en man vars föda placerade honom på samma nivå som Gud. Låg inte de mörka raserna århundraden före de vita? Och representerade inte hinduismen, vars högsta uttryck var vegetarianismen, alltså kärleken, en kraft i världsväven vars allomspännande, ljusa rus en gång likt en bländande komet skulle stråla över de länder vilka kristendomen visserligen hade skänkt kärleken till nästan, men inte inkluderat djuren? Hade inte Rousseau och Burnett, i vegetarianen Plutarchos efterföljd och som väntad replik på Hobbes *Leviathan*, hävdade att det var människans medfödda urinstinkt att avstå från kött? Och hade inte hans gräslige onkel Kuno försökt göra skinka mer aptitlig för honom som liten pojke genom att skrattande och flinande rulla en rosa cigarr av den tunna skinkskivan, sedan sticka in den i barnamunnen och skämtsamt hålla en tändsticka mot den utstickande änden? Och var inte till syvende och sist avlivandet av djur, det vill säga tillagningen av kött och människans inmundigande av djuriska substanser, rentav förstadiet till antropofagi?

Engelhardts kunskaper i engelska räckte ibland inte till för att exakt formulera sådana frågor – ändå måste de ut; när de abstrakta termerna saknades tog han hjälp av

i luften målade idémoln, av kometer vars banor drogs av hans fingrar genom den soldränkta kupén.

Engelhardt frågade sin nye reskamrat om han hade hört talas om Svami Vivekananda. Och när denne svarade nekande tog han ur sin resväska fram några pamfletter, som han först blygt lade på kupébänken bredvid sig, det var skrifterna av just den indiske svamin som nyligen skapat stor uppståndelse i Nya världen med sina utomordentliga idéer och sin retoriska gåva, liksom sin egen mimeograferade traktat som hölls samman av ett band (det frankiska limmet hade redan på södra Röda havet, vid Aden, upplösts av den starka hettan) och vars innehåll förkunnade kokovorismens helande kraft, tyvärr på tyska, så att Engelhardt visserligen kunde hänvisa till den som ting, men tyvärr inte väcka sin nyfunne väns intresse för de egna tankarna som var väsentligt bättre formulerade i skriftlig form.

Ändå ville han inte lämna det oprövat; med viss möda parafraaserade han de föreliggande grundtankarna i sin skrift, att människan var Guds djurlika avbild och att kokosnöten i sin tur, denna växt som mest av alla liknade människans huvud (han hänvisade till nöten form och hår), var Guds avbild i växtriket. Den växte ju också, märk väl, närmast himlen och solen, högt uppe i palmens topp. Govindarajan nickade instämmande och ville just, medan man utan stopp passerade en liten lantstation, citera ett liknande ställe ur Bhagavata Purana (inte bara denna heliga skrift hade han varit tvungen att lära sig helt utantill i unga år vid det ärevörddiga universitetet i

Madras), men han ändrade sig, fortsatte helt enkelt att nicka och lät först sin visavi tala färdigt, för att sedan anmärka, med viss gravitas som han nu ansåg passande, att människan, om hon livnärde sig uteslutande på den gudomliga kokosnöten, inte bara vore en kokovor, utan per definition en sann teofag, en gudsätare. Han lät orden sjunka in ett ögonblick och upprepade sedan uttrycket ut i förmiddagens stillhet som endast rytmiserades av skenornas dunk: *God-eater. Devourer of God.*

Engelhardt var överväldigad av denna insikt, ja, den träffade honom bokstavligen i mörget och började verka där, som ett klingande, surrande elektriskt fält. Javisst, kokosnöten var – den utsökta tanken manifesterade sig i honom – sannerligen den teosofiska graalen! Det öppna skalet med fruktköttet och den söta mjölken inuti var således inte bara en symbol, utan rent faktiskt Kristi kropp och blod. Detta hade han även anfört under sin korta tid vid teologiseminariet i Nürnberg, och nu, på denna tropiska tågfärd, fått bekräftat från ett helt annat håll – ögonblicket för eukaristin, säg väsensförvandlingen, skulle helt och hållet förstås som ett reellt uppgående i det gudomliga. Nu kunde hostian och nattvardsvinet inte jämföras med naturens verkliga sakrament, dess utsökta, geniala frukt – kokosnöten.

Govindarajan glädde sig storligen över att så oförutsett ha stött på en frukterianbroder och bjöd nu in denne att tillsammans med honom bese tanden i templet – det stånkande och pysande tåget övervann i samma stund den sista tvära kurvan och rälsen rätades ut i rikt-

ning mot den ceylonesiska kungastaden. Man skulle ta ett rum i Kandy och efter en riklig fruktlunch gemensamt bege sig till templet, som enligt Govindarajan låg uppe på en liten kulle vid Kandysjön, bara några få uppträskande steg bort från stadens centrum.

På Queen's Hotel beslöt de att av kostnadsskäl dela rum, vilket fick receptionisten att reagera med viss misstro, som emellertid gick över när Engelhardt snabbt lade några sedlar på disken och bedyrade att han gärna ville betala dricks i förväg. Man var van vid anglosaxarnas spleen, och om denne tyske herre nu ville sova i samma rum som sin tamilske vän, så varsågod. Frågan återstod om man kunde räkna med herrarna till lunch, varefter båda svarade på engelska att de vore nöjda med några papaya- och ananasfrukter, om det emellertid fanns en kokosnöt till hands skulle man skatta sig lycklig ifall man kunde få kokosmjölken serverad i ett glas och fruktköttet på ett fat. Receptionisten bugade, vände sig om och försvann himlande med ögonen mot köket för att framföra de båda frukterianernas beställning.

Mätta, trots tågresa utvilade och på lika euforiskt humör som två pilgrimer, vars sedan länge hägrande mål nu låg omedelbart framför dem, släntrade de över gatan och lutade sig därpå över stenbalustraden för att kort spegla sig i den heliga sjön på vars yta det flöt lotus- och tempelblommor. En grupp munkar med rakade huvuden skyndade tjattrande förbi, var och en med ett svart, hopfällt paraply i handen, deras kåpor lyste saffransgula i eftermiddagssolen. En slank gosse i vit flanel

susade svajande förbi på en höghjuling och brukade två gånger i snabb följd tutans svarta gummibälg på sitt styre. Govindarajan pekade med en käpp (hade han haft en sådan tidigare?) i riktning mot templet, och nu stod de i begrepp att bestiga trappan som ledde till tabernaklet.

De båda pilgrimerna tryckte näsdukar mot sina fuktiga pannor, vände sig om uppe på höjden och blickade ner på den artificiella sjön, som anlagts av kung Sri Vikrama Rajasinha i början av förra århundradet. Med en besynnerlig min av tillfredsställelse upplyste Govindarajan Engelhardt om att det ända från början hade varit strängt förbjudet att meta. Det fanns också en legend enligt vilken den lilla ön i sjöns mitt hade tjänat som hemligt bad- och coitusställe åt den singalesiske kungen och att en dold tunnel under sjön ledde från palatset till just denna ö. Återigen lyfte Govindarajan käppen, vars spets Engelhardt med ens såg var av driven mässing, och pekade i denna riktning. Engelhardt lade märke till att tamilen log ännu bredare än förut och därmed regelrätt visade tänderna som en hund. Mannens gester och mimik, som under tågresan framstått som så milda och behagliga, verkade med ens liksom anfrätta av ett teatraliskt, gällt missljud.

I helgedomens fuktvarma inre rädde djupaste, allra djupaste mörker. En gonggong ljöd slamrande och dovt, dess eko vände plötsligt åter från de osynliga väggarna som tycktes täckta av slem. Ett ensamt ljus brann någonstans. Engelhardt kände ett mesmeriserande hot jaga fram genom sin nervkostym; de blonda fjunen på

hans armar stod på ända, en rännil varm svett rann ner bakom örat och in under kragen. Govindarajan fanns inte längre vid hans sida. Knackningarna av den metalliska spetsen på tamilens käpp blev allt svagare och gick till slut inte att uppfatta, hur han än ansträngde hörseln. På nytt ljöd den otäcka gonggongen. Och nu slocknade även ljuset. Rysande tog han ett trevande steg åt höger och vred sig runt sin axel, så att han stod med ansiktet vänt mot det han förmodade var utgången – vid beträdandet av templet hade man dock rundat ett flertal hörn, förutan vilka dagens ljus väl skulle ha varit synligt från den här platsen. Han viskade sin följeslagares namn. Sedan uttalade han det med hög röst, till slut ropade han *Go-vin-dara-jan!* in i det bläcksvarta mörkret.

Inget svar. Hans vän var försvunnen. Govindarajan hade lockat in honom i mörkret och sedan försvunnit därifrån. Men varför? Tänk om...? I Guds namn, vad allt hade han inte berättat för honom? Han kunde inte längre minnas exakt vad, men helt säkert hade han berättat om sitt bagage i Colombos hamn, säkerligen även anförtrott honom att han hade med sig en större summa pengar i pantbrev, och dessa – han slog sig för pannan i mörkret – hade han lämnat kvar i plånboken på deras gemensamma rum på Queen's Hotel. Engelhardt slet rasande snodden ur håret och kastade den på golvet. Han hade blottat allt för en fullkomlig främling, en flyktig bekant, i tron att frukterianismen skapade ett osynligt band av gemenskap mellan människorna. Men kanske hade tamilen bara ljugit ihop alltsammans? Måhända

var han inte alls vegetarian, kanske hade han bara sagt det som han, Engelhardt, ville höra.

Senare på hotellet – Engelhardt hade långsamt lyckats treva sig ut ur den absurda fångenskapen i det mörka templet, som tycktes harmlöst och vänligt inbjudande så snart han såg det från utsidan igen – undersökte han sin reseplånbok, och faktiskt saknades pengasumman i sidofickan som han hade sytt in i densamma. I övrigt fanns allt kvar, såvitt han kunde se. Han klämde fast plånboken under armen och gick långsamt och nästan på tåspetsarna nerför trappan till foajén, bad viskande den hotellanställda att vänligen skicka räkningen för rummet till Tyska rikets konsul i Colombo, då han inte kunde reglera den. Portieren log snett och svarade att det verkligen inte var nödvändigt, det hade inte uppkommit någon räkning eftersom det inte ägt rum någon övernattnings, fruktkosten bjöd huset på, och för övrigt var det rådligt att uppsöka den lokala polisen och anmäla tamilen, vilken han förresten sett lämna hotellet i hast för tio tjugo minuter sedan och då frågat vart den tyske reskamraten blivit av, varpå han inte fått något svar och inte kunnat undgå intrycket att tamilen begått en illgärning, så skyldig som han såg ut.

Portieren, som för övrigt var en hygglig karl, följde den stackars Engelhardt till järnvägsstationen, gav honom en tredjeklassbiljett ner till huvudstaden och bogserade sedan under inte allt för stora protester den spindelsmale unge mannen, som inte kunde föreställa sig något obehagligare än ett besök hos den lokale kon-

stapeln, till den sista vagnen i det långsamt ankommande tåget. Och där, sittande i kupén (eftermiddagen övergick nu, preussiskt blå och väldoftande, i tidig kväll), med axeln lutad mot en medresenär, ryggen tryckt mot träbänken, ögonen slutna, utsläppt, rufsigt hår, resväskan pressad mot magen, börjar kinematografen plötsligt att smattra: ett kugghjul hakar inte längre i det andra, hastigheten hos de rörliga bilderna som projiceras på den vita duken ökar kaosartat, ja, de rör sig för ett kort ögonblick inte längre framåt, som skaparen planerat ad aeternitatem, utan skakar, rycker, rusar baklänges; Govindarajan och Engelhardt sätter tvekande foten i luften – en lustig syn – och hastar baklänges nerför tempeltrapporna, korsar även gatan baklänges, allt starkare flimrar projektorns ljusstråle, det knastrar och sprakar, och nu blir allt med ens formlöst (då vi en kort stund når insikt i *Bhavantarabhava*, återförkroppsligandets ögonblick), och så manifesterar sig, fast nu rättvänd och åter i korrekt färgåtergivning och hastighet, Engelhardt i Herbertshöhe (Nya Pommern), sittande i Hotel Fürst Bismarcks salongsfoajé på en bastsoffa som absolut kan kallas bekväm (av australiskt fabrikat), i samtal med herr hotelldirektör Hellwig (Franz Emil), balansrande en kopp örtte i knät, med den ceylonesiska retrospektiven lämnad bakom sig. Hellwig röker.